

Kanttekeningen

Spiritistische sociologie

Eén van de meest merkwaardige „Inleidingen tot de sociologie” bereikte ons van Gene Zijde. Het is een tweedelig werkje, publicatie no 16 en 17 van de „Orde der Verdraagzamen”. Deze Orde is een vereniging bestaande uit stofmensen en „jongens van boven”, die zich middels een medium tot de stofmensen richten. Het medium is druk bezet: vrijwel iedere avond wordt een séance gehouden, op vaste dagen in de maand voor belangstellende buitenstaanders, daarnaast besloten bijeenkomsten. Hetgeen op deze besloten bijeenkomsten „doorkomt” wordt op de band opgenomen en later in stencilvorm verspreid. De inleiding, waarom het hier gaat, is dus een weergave van een dergelijke gesproken tekst. Zij bevat voor de socioloog wellicht weinig nieuws; wél opvallend is de logische gedachten-gang en de grote mate van taalbeheersing, waardoor een en ander zich gunstig onderscheidt van de publicaties van andere secten, en ... van sommige andere „Inleidingen tot de sociologie”.

N.

„Maatschappijleer” op de Middelbare School

Zoals bekend,¹⁾ laat de wijze waar op hoog niveau getracht is een meer concrete inhoud te geven aan het voorstel, in het kader van de „mammoetwet” een vak „maatschappijleer” op diverse schooltypen in te voeren, aan duidelijkheid veel te wensen over. Niet alleen blijft voorlopig nog onzeker „wat men precies onder dit „vak” verstaat, bovendien — en dit vloeit reeds voor een deel hier-

uit voort — heersen er allerlei meningsverschillen over de vraag wat de didactisch meest verantwoorde wijze van doceren is. Bovendien is het bij alle discussie hieromtrent voorlopig nog onzeker, welk doel men eigenlijk voor ogen heeft gehad, toen het besluit viel tot invoering van dit studievak op verschillende schooltypen.

Het is dus nuttig, dat er over deze materie in allerlei kringen druk beraad gande is. En het is zonder meer een gelukkig initiatief geweest, toen de Werkgemeenschap voor Vernieuwing van Opvoeding en Onderwijs (W.V.O.) een conferentie hieromtrent belegde, waaraan onderwijsdeskundigen van diverse richting medewerkten. Het volledige congresverslag is thans in druk verschenen; lezing ervan, alleen al door de uitgebreide bibliografie die aan het verslag is toegevoegd, kan slechts bijdragen tot een meer gefundeerde en genuanceerde stellingname van de vak-socioloog²⁾.

Het is naar aanleiding van een passage uit de inleiding van Dr. A. de Jong en Dr. M. B. van der Hoeven, dat hier o.i. een kritisch geluid op zijn plaats is. De schrijvers stellen, terecht, dat de maatschappijleer inzicht kan verschaffen in de gecompliceerde samenhang tussen politieke, economische, sociaal-culturele etc. gegevens, dat de maatschappijleer deze samenhangende „structuurvormen” als

¹⁾ Zie R. Z. Swaab: „Sociologie op middelbare scholen?”, Sociologische Gids, 1961, p. 122 vv.

²⁾ „Maatschappijleer”, Conferentie Maatschappijleer bij het voortgezet onderwijs, georganiseerd door de Werkgemeenschap voor Vernieuwing van Opvoeding en Onderwijs, Muusses, Purmerend, 1963.

een totaliteit ziet. Zij vervolgen dan: „Aangezien Maatschappijleer in deze zin gezien wordt als het komen tot inzicht in de samengestelde sociale structuur en het functionele verband daarin, en dit inzicht verworven wordt via de historische groei, moet het laatste woord altijd een waarde-oordeel zijn. Maatschappijleer zal haar betekenis krijgen door haar sterk normatief karakter, door haar inleiding tot aanvaarding of verwerping van bepaalde betrekkingen en/of processen.³⁾).

Het is moeilijk te zeggen, wat de inleiders met deze woorden precies voor ogen heeft gestaan; ook het vervolg van de tekst geeft hierover geen uitsluitsel. Doch wij zouden op deze plaats uitdrukkelijk willen waarschuwen tegen een opvatting, als zou het vak maatschappijleer, zoals b.v. het vak „civics” in de Verenigde Staten, een ideologische rechtvaardiging moeten gaan bevatten voor de samenleving waarvan men deel uitmaakt. Wellicht hebben de inleiders dit niet met deze woorden bedoeld, doch het gevaar is groot, juist omdat men zo nadrukkelijk refereert aan de „historische groei”, dat men op deze wijze de huidige maatschappijstructuur gaat zien als een resultaat van een eeuwenlange „worsteling”, of iets dergelijks. Een typische functie van de sociologie kan juist gelegen zijn in het feit dat zij door haar relativerend karakter kan bijdragen tot een afstandnemen tot de ideologieën van de groep waartoe men zich rekent, en het tijdperk waarin men leeft. Zo is b.v. de socioloog

geneigd het rechtssysteem van een bepaalde samenleving niet als een absoluut gegeven te zien doch als een sterk sociaal geconditioneerd gegeven. Onderwijs in de sociologie kan aldus bijdragen tot beter begrip voor de opvattingen die in andere sociale systemen circuleren, zonder dat dit „begrijpen” een „aanvaarden” behoeft in te houden⁴⁾. Indien de inleiders ongeveer deze strekking aan hun woorden zouden willen geven, kunnen wij akkoord gaan. Doch dan zijn de woorden: *juist door de historische confrontatie zullen de leerlingen noodzakelijk gebracht worden tot het doen van een keuze. Is dat niet de invoering waard?* op zijn zachtst gezegd verwarrend. Wij zouden liever willen voorstellen: door beter begrip voor de sociale geconditioneerdheid van de diverse, veelal conflicterende, sociale systemen zullen de leerlingen geplaatst worden voor de noodzaak van een meer bewuste keuze, waarbij de mogelijkheid dat zij uiteindelijk de ideologie van het eigen sociale systeem gaan doorzien, uitdrukkelijk wordt opengelaten. Dit lijkt ons uiteindelijk de invoering van het vak „maatschappijleer” meer waard.

N.

³⁾ p. 1-8. Cursiveringen van ons.

⁴⁾ Zie bv. van schrijver dezes: „Functies der Sociologie”, Meppel 1962, p. 43-49.